

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ-TESTÜLET.

FELELŐS SZERKESZTŐ: Bod Péter.

Belmunkatársak: DR. BARTÓK ISTVÁN, BOROS GYÖRGY, DR. CSERNÁTONI GYULA, CZIRJÁK ALBERT,
DR. FERENCZI ZOLTÁN, RIEGER IMRE ÉS SÁNDOR JÓZSEF.

Megjelen — július és augusztus havát kivéve — havonként kétszer,
legalább egy ivnyi tartalommal.

Előfizetési ára: egész évre 3 frt., félévre 1 frt 50 kr.
Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számíttatnak.

E közlöny beltartalmát illető közlemények a szerkesztőhöz (Belső-Szén-utca 3. sz.), az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — NAGY KÁLMÁN közs. isk. igazgató-, egyleti pénztárnok czimén — a kiadó hivatalba (Feleki út 1. sz. a.) küldendők.

A közvizsgálati jutalmazásokról.

Alig egy hó választ el a tanévet bezáró szakos közvizsgálatoktól. Tanítók és tanulók számolnak el munkálkodásuk eredményéről. A szülő örvend gyermeke haladásán; a tanítót önérzete bírálja meg. A közvizsgálat a munkálkodás és haladás képe. És ez helyesen van így.

Egy jelenséget azonban sajnosan kell tapasztalnunk az ilyen közvizsgálatok alkalmával. Ugyanis számos népiskolánál (ezt tartjuk jelen cikk keretében szem előtt) még ma is megvan az az általánossá vált régi szokás, hogy a vizsgálat bezárásakor a jobb előmenetelű, példás magaviseletű tanulóknak könyv-, kép- vagy pénzjutalmat osztanak ki.

A vitatkozás annak eldöntése felett, hogy ezen eljárás összeegyeztethető-e a neveléstudomány elveivel, a tanítással foglalkozókat két csoportra osztja. Az egyik összeegyeztethetni véli, míg a másik határozottan kiküszöbölni szándékszik az iskolából, mint olyan intézményt, a mely a gyermek jó érzését félrevezeti, jellemfejlesztése ellen hat.

Kik a jutalmazást fentartandónak mondják, azt állítják, hogy a jutalomosztással a szorgalmas, igyekvő tanulót azon az úton való maradásra készítik, a melyen haladt, a rosszak meg nem jutalmazásával pedig, ezeket gyógyítóan megszégyeníteni és biztatni óhajtják. Egy jó könyvvel a lelket és érzelmet nemesíteni, egy képpel a szép érzéket mivelni, a pénzzel takarékosagra szoktatni szándékoznak.

A jutalomosztás ellenei nem vonják kétségbe e szándékok tisztaságát, jóságát, de azt mondják, hogy a jó szándékot nem követi mindig a szükséges legjobb siker, s a legszebb cél elérése mindig a legtöbb és legnagyobb akadályokkal találkozik.

E sorok célja utóbbiak állításait röviden indokolni.

Az okszerű neveléstudomány alapján haladó tanítók az ily mesterséges jutalmazást (a népiskolában) a természetesség ellen valónak tartják. A jutalmazás szerintök francia és belga iskolából behozott növény, melynek kiirtása nemcsak szükséges, de kötelesség. S hogy még ma is fenáll, okát abban találjuk, hogy még ma is sokan vannak, kik külső, fénylő dolgokban keresik és találják a sikert, eredményt.

A gyermek, természetere szerint, a jelennek él, őt a múlt és jövő kevésbé érdekli, pedig a jutalmazás a múltban kifejtett tevékenységért történik a jövőnek szem előtt nem tévesztése mellett. Elveszi a jutalmat, mert örvend a pillanatnyi élnek, a nélkül azonban, hogy arra gondolna, miért van ez, mit kell ezért még tennie? S ha mégis akad oly gyermek, ki jutalomra vágyik, azért tanul, annak természetessége van megmérgezve, mert a vágy és várás nagyon sok esetben önzőssé, dicskórósággá fajul.

Pedig hány szülő van, ki gyermekét nem is tartja jó tanulónak, ha a vizsgálatról jutalmat nem visz haza. E hitre azok az iskolák nevelték és nevelik a szülőket, a melyek jutalmazzák kiválóbb tanulóikat. Ily hitben megtartani a szülőket, nevelni a jövő nemzedéket, a mily káros, ép oly indokolatlan.

A jó úton tartjuk meg jutalmazottainkat, mondják a jutalmazás hívei. Ez oly állítás, a mely nem minden esetben való. Nem lesz-e akárhány jutalmazott elbizakodott, önző gyakori jutalmaztatásáért? S hány, meg hány gyermek lesz mintegy rá szoktatva, hogy a sikert a külső jelekben és tetszésben nyilatkozó megalégedésben keresse.

Üdvösen hat a jutalmazás a gyengébb tanulók serkentésére. Egyes esetben lehet, de gyak-

rabban ellenkezőjét: az elkedvetlenedést vagy megérdemlés esetében való kihagyáskor bizalmatlanságot, a szülők előtt való mentegetődzéskor hazudozást szül.

S vajjon vannak-e jó tanulók, jó magaviseletűek hivatott tanító, jó szüle nélkül? Nincsenek. A tanuló annyit tanul, úgy igyekszik, úgy viseli magát, a mint nevelik, a mennyit és hogyan tanítanak neki. S vajjon a rossz, helyesebben a gyengébb tanulók nem fejtenek-e ki gyakran ép annyi munkásságot, mint a kik jutalmaztatnak. Mert lelki képességeik nincsenek kifejlődve, gyorsan és bátran nem tudják visszaadni a nekik nyújtott ismereteket; emlékező tehetségek nem oly élénk, mint a kiválóbbaké, s így hátra soroztatnak, pedig lelki és testi képességeiknek kifejlése akaratukon, hatalmukon kívül esik. Az ily tanuló jogérzete vajjon nem méltán követelhet-e jutalmat, hisz szerinte (s valóban nincs kizárva lehetősége) ő is küzdött, fáradott és magát jól viselte, mint társai.

Az iskola hasonló az élethez, mint itt, úgy ott sem válik ki minden egyén; vannak, kik nagyobb munkát bírnak, és vannak, kik csak rendes kötelességeik teljesítését bírják meg; vannak végre olyanok, kik gyengék, de ők is épen úgy, mint amazok, egyaránt befolyanak az élet és iskola munkájának összhangzatossá, eredményessé tételére.

A élet iskolája pedig nagyobb próbára teszi azokat, kik külsőségben keresik munkájuk bérét, míg annak, ki szívében hordja végzett munkája jutalmát, kevesebb akadálylyal, csalódással kell megküzdenie.

Azt mondja Diesterweg, hogy a nevelve oktatásnak a jellemfejlesztés, illetve egyén nevelésében csak oly eszközöket és módokat kell és szabad használnia, a melyek belülről hassanak kifelé, vagyis nem szabad semmi idegenszerű eszközt és módot fölvennie, a mely a lelket és szívet kívülről szándékszik nevelni, nemesíteni. A tanítónak természetszerűen oda kell hatnia, hogy a tanulók: „a szorgalom jutalmát találják fel a siker érzelmében, a figyelemét az értelem bővülése által okozott gyönyörben, a mások iránt tanúsított türelmet a velők is éreztetendő rokonszenyben.“

A Sorbonne eljárása a jutalmazásra vonatkozóan ma már, a paedagogia okszerű fejlődése korában, nem követhető. A tapsot, éljenzést, homlokcsókot, koronás érdemet, egy szóval minden mesterséges jutalmat az iskolából ki kell üzni.

Sajnos, hogy ezt még ma sem tudják tenni mindnyájan, nem képesek eltávolítani iskoláikból.

A mondottak alapján azonban mi úgy véljük, és erős a meggyőződésünk, hogy az okszerű

nevelés elveit tartva szem előtt a mesterséges jutalmazás célszerűtlen és végeredményében legtöbb esetben káros hatású.

Egyedül a természetes jutalmazás az, a melyet használnunk lehet az iskolában; valamely megfontolt dicséret, elismerés és buzdítás többet ér és jótékonyabb minden mesterséges jutalomnál.

Jutalmazzuk ezekkel úgy az erőset, mint a gyengét, mert a bátorítás nagyon sok esetben az úgynevezett rossz gyermeket is megjavíthatja, míg a rosszalás és „üdvösen ható“ szégyenítés legtöbbször hatástalanul vagy épen rontólag hat.

Hassunk azért minden módon és úton oda, hogy népiskoláinkból a mesterséges jutalmazást szorítsuk ki; neveljük növendékeinket már az iskolában arra, hogy munkálkodásukban az elismerést ne a külsőségekben, hanem mindenkor önértékben keressék és találják fel. Így inkább nevelünk az életnek, mint amúgy. S.

Verulami Bacon paedagogiai hatása.

(Folyt. és vége.)

Nem csekély dolog volt az, a mit Bacon kívánt abban a korban, a melyben a tudomány terén is az auktoritás uralkodott; s nem csekély bátorság kellett ahhoz, hogy a fennálló hibás nézetek ellen sikra szálljon. Meg kell adni, hogy ő eléggé merészen s nagy előkészülettel vette föl a fegyvert a régi rendszerek hívelével szemben. Mindazok a fogalmak, úgy mond, a melyek nem a dolgok természetéből s a dolgok szemléléséből származnak, hibásak, bálványszerűek, „idolok.“ Az idoloknak négy fajtát különbözteti meg: először olyanokat, a melyek az emberi természettel általában sajátosak; másodsor olyakat, a melyek csak egyes embereknél fordulnak elő; harmadszor a társaságban élésből eredőket s végül azokat, a melyeket a különböző bölcsészeti iskolák fejlesztettek ki. Ezen „idolok“ az emberi értelmet elhomályosítják s a természetet elfátyolozzák; nyújtanak ugyan szóismeretet, de a dolgok lényegének megértésére nem vezetnek. A természetet nem lehet könyvekből megismerni, hanem saját szemünkkel kell szemlélnünk. A természetet csak abban a mértékben vagyunk képesek megismerni, a mint kísérletek és szemlélődések tárgyává tettük; többet róla nem tudunk s nem is tudhatunk. A természet okainak lánczát erőszakkal nem lehet szétörni, csakis úgy, ha neki engedelmessé válnunk. Ezért az emberi kettős törekvés: ismerni a természetet és uralkodni fölötte, teljesen összefügg; s viszont a természet okainak nem ismeréséből ered, hogy bármihez is fognak, az nekünk nem sikerül. „A tudomány és az emberi hatalom egy dolog, mert az okok nem ismerése meghiúsítja az eredményt. A természetet ugyanis csak engedelmességgel győzzük meg, s a mi az elméleti tudományban ok, az a gyakorlatban szabály.“ (Nov. org. aph. XCVIII.)

Különösen kikel Bacon a legrégebb időktől kezdve működő különböző filozófiai iskolák által felállított balvélemények ellen. Szerinte: a filozofia akkori állapota hasonlít ahhoz az államhoz vagy kormányhoz, a mely

tanácsát és ügyeit nem a követek és hiteles megbízottak levelei és jelentései nyomán intézi, hanem a népszónoklatai és az utczai csöcselák beszéde után. Hevesen megtámadja a scholastikusoknak azt az elvét, hogy a régiek munkáival a tudás határa el van érve, hogy már semmi újat sem lehet föltalálni, „holott az egyes jelenségek halmazát és anyagát se szám, se nem, se biztosság tekintetében még nem kutatták föl és nem hordták össze, hogy az elme belőle okulást merítsen vagy bármi módon kielégítést találjon.“ (Nov. org. XCVIII. aph.) Bacon tehát nem sokat ad a régi bölcselők tekintélyére s megveti a híres görög filosofusokat is. Szerinte a görög bölcselők szószátyárok, a kik az alakiságnak hódolnak, a helyett, hogy az igazság földerítésére törekednének. Bacon azt mondja, hogy a legtöbb görög filosofus semmi egyéb, mint sophista (magát Platont és Aristotelest sem véve ki), e szerint nem is sokat használtak a világnak. Ők a természet fölötti uralomra nem képesítették az embereket, mert maguk sem voltak képesek a természetet a természet által kutatni. A régiek valóban nem is érdemlik meg az „idős“ nevet, annál inkább mi, mondja B., a kik a későbbi kor gyermekei vagyunk; ők még a világ ifjú korában éltek; sok, mi előttünk ma már közönségesnek tartott ismeretet nélkülözni voltak kénytelenek; a földnek csak egy kis részét ismerték s a történelemnek is csekély részére tekinthettek vissza, holott mi, az idősebb világ szülőttei, a földnek sokkal nagyobb részét ismerjük, és sokkal hosszabb történeti mult áll hátunk mögött.

Azonban jó lesz Baconnak e fajta állításait valódi értékökre leszállítanunk és túlkapásait az ő saját nézetének előszeretetéből kifolyónak tulajdonítanunk. Bacon előtt csak az ér valamit, a mit a természetből s a természet által ismerünk meg. Ezen nézetének egyoldalúságába bele élvén magát, elfeledkezik azokról a nagy szolgálatokról, a melyeket a görög bölcselők, írók, költők tettek az emberiségnek; csekélybe veszi a hellén művészek nagyszerű és maig is bámulatra méltó alkotásait. Aristoteles iránt különös elfogultságot mutat, pedig tudjuk, hogy épen ő az, a ki a filozófiában a leghelyesebb utakat mutatta ki az emberiségnek. Aristoteles elleni elfogultsága valószínűleg onnan származik, hogy maguk a scholastikusok is mintegy előszeretettel szerettek hivatkozni erre az általuk meg nem értett s műveinek hiányos latin fordítása alapján rosszul magyarázott nagy férfúra.

Mіндеzen, a saját nézetei iránti elfogultságból ki-magyarázható tévedései mellett is Baconnak igen-igen sok érdeme van az emberi tudományosság előbbvitele tekintetében. Ő mondja ki először és határozottan, hogy a könyvbölcsesség nem sokat ér; hogy a saját, önálló kutatás alapja minden tudásnak. Az ilyen szavak az akkori tudósok fülében különösen csengettek s visszatetszést keltenek; ők, a kik az óvilág irataiba bele éltek magukat, a kik minden tudásukat a régiek könyveiből merítették, csodálkozva hallották Baconnak új theoriáját. Bacon felnyitja előttük a továbbhaladás pályáját s bátran hirdeti, hogy az ember nemcsak a multban s a multnak él, hanem összes működését a jelennek kell szentelnie s az utat a jövő számára elő kell készítenie. Voltak sokan, a kik ilyen tanok hallatára fejüket csóválták, de azért találkoztak elegendő olyanok is, a kik a mestert megértve az ő nyomdokait követni igyekeztek; támadtak férfiak szép számmal úgy Angliában, mint a continens művelt országaiban, a kik

a természet kutatására szentelték magukat s a természet titkait fűrkészni kezdték. Valóban a modern természettudomány atyjának méltán nevezhetjük verulami Bacont.

Baconnak főérdeme, hogy a természet megismerésére az egyedüli helyes módszert, az inductiót, alkalmazza s az egyes esetek megfigyeléséből igyekszik az általános tételt megállapítani. De mind a mellett is, hogy az inductiv eljárásnak ily nagy fontosságot tulajdonít, nem kevésbé tartja hasznosnak a deductiót is, de csak utólagosan alkalmazva, vagyis akkor, ha az inductió segítségével rájöttünk már valamely alapigazságra; a deductiót ekkor lehet és kell elővennünk, hogy az alapigazságból folyó következtetéseket levonjuk s a gyakorlatban alkalmazzuk. Bacon meg van győződve, hogy az emberek ezen eljárás mellett épen oly biztosan juthatnak a természet erőinek birtokába, mint egy ügyes hadvezér, a ki előre kiszámítja, hogy mikor fog az ostromolt vár az ő hatalmába kerülni. Meg van győződve továbbá arról is, „hogy az inductió segítségével kifejtett fogalmak alkalmas óvszerül fognak szolgálni a balfogalmak meggátlására s eltávolítására“ (Nov. org. XL. aph.). Módszerét oly könnyűnek s közérvényűnek tartja, hogy a csekélyebb képességűek is célhoz juthatnak vele, s így a tudományos haladás nemcsak egyes szellemi aristokraták, hanem mindenki számára nyitva lesz. Ez az utóbbi állítása azonban túlzást foglal magában, mert bizony nem mindenki képes ma sem az önálló kutatásra, s most is épen úgy szükség van szellemi óriásokra, kiváló geniekre, mint minden időben, hogy a tudomány hatalmas léptekkel előbbre haladjon; megtörtént többször, hogy egyes kimagasló szellemeknek (Galilei, Newton, James, Watt) nem is volt szükségük arra, hogy számos megfigyelést tegyenek; nekik elég volt egy, talán épen véletlen eset, hogy világra szóló föltalásoknak adjanak lételt. Bacon megfelfedkezik továbbá a hypotesiseknek néha szükséges voltáról s a képzeletnek a tudományos kutatásokban való nagy jelentőségéről.

Mindezek dacára is a tudományos kutatás mezején csak a Bacon rendszerét fogadhatjuk el olyannak, a mely a tévedéseknek legjobban útját állja. Az emberi szellemek ugyan, a mint B. óhajtja, semmiféle módszer mellett sem fognak egálizálódni, de mind e mellett is egyedül az inductiv eljárás nyújthat még a gyengébb felfogásúaknak is bizonyos belátást a természet titkaiba, s különösen a természeti tudományoknál nem is tudnánk mai napság más módszert alkalmazni, ha növendékeinket az ok és okozati összefüggéssel megismertetni akarjuk. Ezért Baconnak elévülhetlen érdeme fog maradni, hogy a tanítókat is figyelmessé tette a természettudományoknak alakilag és anyagilag egyformán képző hatására s megmutatta az egyedül helyes utat, a melyen célhoz juthatnak.

A tulajdonképeni paedagogiai kérdésekhez Bacon nem sokat szól, s azzal is, a mit mond nem tudunk föltétlenül egyetérteni. Így pl. különösen hangzik egy angol protestáns szájából, hogy minden nevelési rendszer között a jezsuitáké a legjobb. Kiválóképen a jezsuiták kollegiális rendszere tetszik neki, mert ott a növendékek utánzásra méltó példákát láthatnak, s a kollegiális rendszerrel a versenyzés is jobban kifejlődhetik. Mintha bizony a tisztességes családi körben élő nem láthatna más elég utánzásra méltó példát, s mintha bizony a jezsuita nevelésnek is nem lettek volna elég olyan árnyoldalai, a melyeket a józan gondolko-

dás elitél. Továbbá ma már sehogy se tudnók aláírni, a mit Bacon a latin nyelv tanulásáról állít. Ő ugyanis a latin tanulmányozását minden más nyelv fölébe helyezi s azt óhajtja, hogy ez legyen az egész emberiség általános közege, s ennek segítségével érintkezzenek a különböző nemzetek. Mi magyarok legjobban tudjuk, hogy mennyi kárt okozott irodalmunk kifejlődésének ez a latinizálás, s mennyire előbb volnánk ma, ha a 18-ik évszáz iskoláiban nem hódoltak volna annyira a latin nyelvnek.

Bacon oly szerencsés korban élt, hogy tanait a paedagógiában mások csakhamar megvalósították. A legjelentékenyebb paedagogusok egyike: Comenius Amos az angol filozofus iratai által is ösztönözve már 1614-ben, perani rektor korában, a reáliák számára kiváló helyet követel iskolájában. Majd később pedig híres Orbis pictusában oly mukát ad az ifjúság kezébe, a mely a szemléltetést, habár csak képekben, a tanulmányozás alapjává teszi. Comenius mellett egy angol orvos: Locke János igyekszik a Bacon-féle elveket a nevelésre és oktatásra alkalmazni. Locke a természet tanulmányozását fölébe helyezi az ókori nyelveknek, mert amazok az életben sokkal több hasznot biztosítanak a növendéknek. Locke tehát még tovább megy, mint Bacon, a ki, a mint láttuk, a latin nyelv, mint világnyelv, mellett kardoskodott. Különben is a latin nyelv világhatalma a 16-ik év száz közepe táján már hanyatlani kezdett, s helyét a francia foglalta el, annyira, hogy csakhamar diplomáciai rangra emelkedett. Az iskolákban azonban még sok ideig npezen tudott a reál irányt tért foglalni, míg végre, hosszas küzdelmek után, a természeti tudományok a közoktatás min-

den ágában kivívták az őket méltán megillető helyet. S hogy ezt kivívhatták, abban tagadhatlanul Bacon Terencznek, a kezdeményezőnek, kiváló érdeme van.

Zajzon Dénes.

A kolozsmegyei tanítótestület nevelésügyi bizottságának

VÉLEMÉNYE

az egészségtannak a népiskolákban való tanításáról s ezzel kapcsolatosan Dr. Széll Lajos: „Életmentés és egészségtan“ című kézi és vezérkönyveiről.

Nevelésügyi bizottságunk az egészségtannak az iskolákban való tanítását nemcsak kívánatosnak, de szükségesnek is tartja. A statisztikai táblázatok az egészségi viszonyokra s halálzási arányokra vonatkozólag a legkedvezőtlenebb adatokat épen hazánkról mutatják a műveltebb államok között. Tekintve Magyarország egészséges éghajlatát, vizekben, terményekben mindenütt előnyösen felhasználható gazdaságát, egészségügyünk kedvezőtlen állapotának okát leginkább a lakosság indolentiájában és tájékozatlanságában kell keresnünk.

A köznép építkezéseiben s telke berendezésében, mint ruházatában s életmódjában a hagyományos szokások rabja, előítéleteihez s babonáihoz makacson ragaszkodik s a szakértők tanácsait, ha meghallja is, de nem követi, mert nem tudja belátni és így nem is hiszi azoknak életbevágó, nagy jelentőségét. A felsőbb helyről kibocsátott egészségügyi rendeleteket nem meggyőződésből, hanem inkább csak kényszerből teljesíti

T Á R C Z A.

A megszokás és az újság ingere.

(Stugan Károly tanulmányaiból.)

Kor, nem és vérmérséklet szerint fogékonyságunk az újság ingere iránt és a már megszokottokozta kedvünk, örömünk nagyon különböző. A gyermekkorban az újságvágy a megszokás öröme egész határozottan felülmúlja. És ez helyesen van így. Minthogy a gyermek előtt sok minden új, sok az érdekes is előtte, és ennél fogva sokat jegyez meg magának. Az újságvágy minden haladásnak a forrása, de egyúttal sok esztelenségnek is. A gyermekek kiválóan haladó pártiak. Ők nem ismerik azt, mint kell ragaszkodni a megszokott régihez, valóban örvendeni a már meglevőnek; szóval a konzervatív vonzalmak idegenek előttük.

A gyermekkorral járó sajátos pusztító hajlam, szintén csak következménye annak, hogy vágyódnak az új, ismeretlen után. Figyeljen csak meg az ember egy kis leányt, a ki az első babát kapja. Eleinte a babát karjain fogja hordozni, felöltöztetni és levetkeztetni, lefektetni, mint egy mama beszélgetni fog vele, inteni, szidni fogja és több ehhez hasonlót fog tenni. De mindez hamar elveszti reá nézve az újság ingerét. A kielégített hajlam nem sokára újból fölébred. Egy napon azt a kérdést intézi magához a gyermek, vajjon mi van abban a börtakaróban, a mely a kis babának mintegy bőre. Az ismeretlen ingerli az ifjú képzelőerőt, mint a

kigyó ingerlé Évát a paradicsomban. Egy kis hézag után kémlel a varrásban, ujjacsáját beledugja és nem nyugszik addig, míg a fűrészpörig nem jut. Nem gonosz szándékú, megsemmisítő düh változtatta át néhány nap alatt a szép babát lábatlan, kar nélküli tömlővé, hanem az a gyermekben már nyilatkozni kezdő buvárló, kutató hajlam, melynek a mivelőlés minden haladását köszöni.

Az újság-ozokta öröm a szépnemnél a legkésőbbi korig hű marad, sőt a tetszésvágyat is túléli. A divat hatalma erősebb, mint a női hiúság. Leányaink, asszonyaink egy új kalapot vagy ruhát nem azért utánoznak, mivel szebb, hanem csupán azért, mert új. Az új divat sokszor elvakít és süketé tesz saját előnyei iránt. Némely divatnak, igaz, meg vannak előnyei, de hobortjai is. Hódol neki a női nem, sőt a komoly arcú férfiak is. Az ifjak talán nem hódolnak oly erősen a divat ördögének, mint a leányok, és ezért a divathősök nem is oly szaporák.

Örömmel keressük fel ünnepnapokon a népes utcákat és nyilvános helyeket. Ott sok újat láthatni. Az arcok örömet, boldogságot sugároznak, és boldog embereket látni, kivált ha ifjak és csinosak, kiváló öröm; az ember maga ismét megifjodik! Új ruhák szépítő vízfényt vetnek belvilágunkra. Az az ember, ki új ruháját vette fel, emelkedett hangulatban van és azt hiszi vagy legalább érzi azt az erős vágyódást, hogy magaviseletét tiszta külsejével öszhangba kell hoznia. Ha a legalsóbb osztályokhoz is tartozik, kevésbé nyers és

úgy a hogy, és e tekintetben a legtöbb helyt magok az előjárók sem alkotnak kivételt.

Azt nem állítja bizottságunk, hogy az egészségügyére vonatkozó jó tanácsok és intézkedések életbe léptetése mindig és mindenütt az akarat hiányán törik meg, de arról meg van győződve, hogy a közöny, az érdeklődés hiánya, mint egyéb dolgoknál, úgy az egészségügyi követelményeknél is leginkább az értetlenség, a tudatlanságon alapszik.

Tudatlanság ellen sikeresen csak tanítással lehet küzdeni. A belátásnak, a meggyőződésnek nagyobb ereje van és maradandóbb eredményeket biztosít, mint akármennyi kényszerrendelet. S minthogy bárkinek is e földön aligha van becsebb birtoka, mint a saját egészsége, az egészségügynek legalább is kell annyi értéket tulajdonítani, mint a mennyi bece van azon tantárgyak bármelyikének is, a melyeket tanintézetekben szükségesnek látunk tanítani.

Más kérdés már az, vajjon az egészségügyi szabályokat s ezeknek élettani ismereteken alapuló indokolásait lehet-e annyira népszerűsíteni, hogy azokat a népiskolák gyermekei is megérthessék? E kérdésre bizottságunk válasza a következő: csak úgy van a dolog az egészségügytel is, mint a többi tantárgyakkal. Alaposan és kimerítően eltárgyalni egyiket sem lehet; hanem mindenikből kiválasztjuk az elemi részeket s adunk belőlük annyit, a mennyit a tanulók értelmi fejlettsége megbir. A mint be lehetett vinni a népiskolába a hittant, nyelvtant s más elméleti tárgyakat, csak úgy bevihető az egészségügy is, sőt ez sokkal közelebb hozható a gyermek életviszonyaihoz és tapasztalataihoz, mint péld. a történelem vagy az alkotmány-

paraszt, udvariasabban, választékosabban beszél, szóval tisztességesebben viseli magát, mint a köznapi kabátban. Az ismeretes közmondás: „Ruha teszi az embert,” még egy más értelemben is való, mint a hogy rendesen értik, és bátran állíthatjuk, hogy vasárnapi ruhában — az izákosság esetét kivéve — kevesebb bünt követnek el, mint a mindennapi ruhában. Ha a büntető statisztika ez irányban adatokat gyűjtene, bizonyosak lehetnének a felől, hogy állításunkat a számok igazolnák. A közjólét emelése, a mely által az embereket arra segíthetjük, hogy tisztességesebben öltözködjének, ennyiben szintén eszköz a társadalmi erkölcs emelésére.

A szerint, a mint a korban előhaladunk, az új iránt való fogékonyságunk is eltompul, és a szokás hatalma lesz érezhetővé. Ezért nem rokonszenveznek annyira az öreg emberek az újításokkal, mint az ifjak. A régi és új idők államszervezői helyesen és bölcsen cselekedtek, midőn oly senatust alkottak, a mely éppen szervezeténél fogva mérsékelje az országgyűlések alsó házaiban uralkodó újítási hajlamokat és reform törekvéseket.

Igaz, hogy ifjúság és haladáskedv, öregkor és megfontolás nem mindig találkoznak. Vannak ifjú emberek is, kik aggódva ragaszkodnak a megszokott régihez, és aggasztánok, kik szabadságért és haladásért lángolnak. Ez a vérmérséklettől függ. Ezért találjuk fel a pedanteriát, a mely a megszokás bizonyos nyilatkozása, olykor a fiatal embereknél is.

Rendes természeteknél a megszokás hajlama csak meglehetősen későn szokott nyilatkozni. Ez nagy akadály a nevelésben. Minden gyermeknek, de különösen a tehetségesebbnek, megvan a hajlama, hogy sajátosan fejlődjék. A természet nem működik schablon szerint, sőt

tao. Valamint tehát a többi tantárgyak tanításánál beérjük azzal, hogy alapot raktunk le a további önmivéldéshez: úgy az egészségügy elemi részének eltárgyalásával is megnyerünk annyit, hogy a gyermek figyelmé ez iránt a tárgy iránt is fel lesz keltve, eszejárása a jó irányba lesz útnak indítva, s több tekintetben felvilágosítást nyervén, azontúl kevésbé félthető, hogy a téves előítéletek s babonás nézetek martalékául esik. És ezeket az eredményeket még kevésbé kicsinyelhetjük, ha meggondoljuk azt, hogy a népiskola növendékeinek nagyobb része az iskolából kilépven, tanulását az életben tovább csak hézagosan vagy ismétlő iskolák hiányában éppen nem folytathatja, s önszorgalmán inkább csak oly tárgyakban haladhat, a melyekhez alapot és ösztönt nyert a népiskolában.

Felmerül már az a kérdés, hogy miért önálló tantárgy vételessék-e be az egészségügy az elemi iskola tantárgyai közé vagy csak melléklete maradjon a többieknek s azokkal együtt, mintegy közéjük beosztva tárgyalassék alkalom szerint? Erre nézve bizottságunk véleménye az, hogy ha az egészségügy elemi részeiből össze lehet gyűjteni annyi anyagot, a mennyiből egy önálló tantárgy kitelik: akkor megérdemli, hogy önálló tantárggyá tétessék. De természetesen a sikeres eltanításhoz szükséges, hogy legyen hozzá elegendő idő, arra alkalmas tankönyv és ahhoz értő tanító. E három föltételt együtt azonban népiskoláink jelen állapotában kevés helyt találjuk fel. Az ország legtöbb népiskolájának egy tanítója s négy, öt, hat népes korosztálya van. Itt hiányzik rá a kellő idő. Erre nézve tehát bizottságunk véleménye az, hogy az egy tanítójú s több korosztályú népiskolákban be kell érünk azzal,

ellenkezőleg individualizálni igyekeznek, és ez annyira sikerül, hogy pl. a növényvilágban egy fa vagy bokor sem hasonlító teljesen a másikhoz. Ezért a nevelésnek, a mely az erényre szoktat bennünket, az akaratos fejlődési ösztönnel szemben, a melyet fékezni, alakítani akar, nehéz az állása. Mindnyájan tudjuk, mily erélyes segéd-eszközökre van szükségünk a büntetések sokféle nemei közül, míg a megszokás művét tőrhetőleg keresztül vittük, és a vad hajtásból megközelítőleg nemes vessző lett.

A szépnemnél az új iránt való örömmel az a nyilvánulása, melyet közönségesen kíváncsiságnak neveznek, sokkal kifejtettebb, mint a férfiaknál. Ebből magyarázható meg a bőbeszédűség és a vágy, titkokat megtudni, a melylyel az a nehézség, hogy a titkokat megőrizzük, megmagyarázható összefüggésben áll. Ebből magyarázhatjuk meg továbbá a kíváncsiságot a botrányok iránt és a hajlamot az ócsárlásra. A törvényszéki végtárgyalások, kivégzések sem állanak e tekintetben utolsó helyen. Nem kegyetlenség, sem érzéketlenség az, a mi a nőket ilyen látványokhoz csalogatja, hanem egyszerűen kíváncsiság. Az ismeretlen, szokatlan ingerli őket; szeretik a megindulást és a szomorú játékokat rendesen több nő látogatja, mint férfiú. Való, hogy ez nem áll minden nőről; hogy vannak mintaszerű kivételek nőink között, kik nemök rendes gyengéi és hibái fölött állanak.

A férfiaknál a kíváncsiság inkább a tudásvágyban nyilatkozik. Ennek köszönhetjük a haladás nagy vívmányait, a találmányokat, felfedezéseket a tudomány, művészet és ipar terén; ez sarkalta és adott szárnyalást évszázak legjelesebb lángelméinek, üzte Kolumbust túl a tengeren; ez bátorítja mai napság is a merész utazó-

hogy az egészségügy tétellei osztassanak be a többi arra alkalmas tantárgyak részei közé, minők kezdetben a beszéd és értelem gyakorlatok, azután a természetrajzi és természetföldrajzi tárgyak és az olvasókönyvek előnyösen felhasználható olvasmánydarabjai. A tankötelezettség ideje alatt az elemi és ismétlődő iskolai tanórákon ilyen tárgyalás mellett is sok hasznos s a nép életére kiható tájékoztatást és egészségügyi szabályt adhatni a nép gyermekeinek.

A hol azonban az elemi iskola mindenik osztályának külön tanítója van, és így négy, öt, hat annyi idő áll a tanító rendelkezésére, mint a mennyi az egy tanító népiskolában, ott az egészségügy, mint önálló tantárgy, külön is tárgyalható, sőt a felső nép- és polgári iskolák magasabb osztályaiban, melyekben a növendékeknek már több megkivántató ismeretalapjuk van, külön tantárgyként tanítandó.

A mi pedig a tan- és olvasókönyveket illeti, ezekre nézve bizottságunk véleménye a következő: a népiskolákban olyan olvasó könyvek vétessenek használatba, a melyeknek szerkesztésénél az egészségügyre is kellő gond volt fordítva s annak a népiskolában tárgyalandó tétellei alkalmas és kellő számú olvasmánydarabokban vannak feldolgozva. Az egészségügyi tankönyveknél pedig, a többi tankönyvek példájára, kivánatosnak tartja bizottságunk, hogy azok tételések és indoklók legyenek. Csupán a szabályok vagy a jó tanácsok keveset érnek a tanuló előtt, ha nincsenek illusztrálva és indokolva; de ha az egészségügytámogató mellék tudományokból (minők az életműtan, természet- és vegytan stb.) vett népszerűsíthető és az elemi iskolákba is bevihető tájékozásokkal vannak megvilágítva és okada-

kat alig ismert földrészek belsejébe, hol nehézségek, nélkülözések és életveszélyek között új országot, népeket, közlekedési utakat, állatokat és növényeket kutatnak föl.

A nőknél a tudásügynek nincsen nagy alkotó ereje. Jelentékeny felfedezést vagy találmányt legalább nem tulajdoníthatunk a nőknek. Ez annyival feltűnőbb, mivel a nők működése az irodalom, művészet terén arról tesz tanúbizonyságot, hogy a kiváló tehetséget és erőt az alkotásra ők sem nélkülözik. Meg kell várnunk azonban, hogy korunkban, midőn nőink a tudós, szakpályákra is szentelik magokat, e tekintetben is gyümölcsöző, vívmányt felmutató leendő működésük?

Minden új ingerel, mivel egészen új érzelmekkel tölt el minket. Elhíhetjük a Ligne-i hercege szavait, ha azt mondja, hogy az igazi boldogságnak csak négy napját élte át: az első napon, midőn először vette fel katonai egyenruháját; az első csata napján, a melyen jelen volt; midőn először érezte és hallotta a szerelem szózatát; és végre midőn egy súlyos betegségből felgyógyult. Hasonló boldog napokat szerez az új ingerem más embernek is. Az írónak, ki először látja nyomtatott művét; a színésznek, az énekesnek, kiket tapsvihar üdvözöl; a festőnek, a szobrásznak, kik a műkiállításokon az első díjat nyerték, az építésznek, ki első épületének zárkővét teszi le; a zeneszerzőnek, ki első dalát vagy első operájának előadását hallgatja; a dicsvágyónak, ki az első rendjelt kapja; a felszabadult iparos tanulóknak, kinek először mondják: Ön vagy Ur am; a leánynak, ki az első bálba megy; a szülőknek, kik első szülöttjük első kiáltását hallják, s a többiek mindnyájan, a kiknek névsorát a szives olvasó kiegészítheti, tudják és érzik talán még most is az emlékezés

tolva, jobban meggyőzik a tanulót és állandóbban be-
tapadnak emlékező tehetségébe. Sikerral felhasználható az állattanban előforduló elemi bonczati rész is.

Miután tanítóképző-intézeteinkben tanító jelöltjeink a test- és egészségügyből kellő tájékoztatást nyernek, a szóban levő tantárgy eltanítása nem fog nehézséget okozni a tanítóknak.

Az egészségügytan tanításánál hasznos szolgálatot tesz a tanítónak néhai Dr. Széll Lajos „Életmentés és egészségügy” című munkája, melynek egyik kötete tájékoztató és részletező vezérkönyv a tanító számára, a másik, kisebb kötet kézi tankönyv elemi és polgári iskolák számára. (Budapest, 1885. a magyar kir. állam tulajdona, az előbbi kötet ára 50 kr., az utóbbié 20 kr.) A két könyv anyagbeosztása, tartalomjegyzéke hasonló és egymásnak megfelelő, a mi megkönnyíti a tanítónak, hogy a vezérkönyvben keresés nélkül rátaláljon a kézi könyv egyik-másik tételére, midőn a tárgyalás rendjén rá került a sor. Hogy a vezérkönyv nagy anyagalmazából mit és mennyit közöljön a tanító a növendékekkel, az természetesen a tanulók előismeretétől, értelmi fejlettségétől és életkorától függ. E tekintetben ugyan irányadóul kíván szolgálni a tankönyv, de nem teszi feleslegessé a tanító magyarázatát, sőt e nélkül némely teteleiben homályos marad, különösen ott, hol vegytani, vagy anatómiai fogalmak fordulnak elő.

Egyébiránt összehasonlítva a vezérkönyvet a kis kézi tankönyvvel, bizottságunk még inkább megerősödött abban a nézetében, hogy az egészségügy önálló tantárggyá csak akkor tehető, ha tétellei egyfelől a test szervezetének, másfelől a vegy- és életműtanak ide vonatkozó népszerű megismertetésével hozatnak össze-

hatalmával, mily hasonlíthatatlan boldog érzet dagasztá kebleiket azokban a boldog órákban!

A fenségestől a köznapiig csak egy lépés van. Inyenczek előtt az első gyümölcsnek, zöldségnek, vad husnak stb. ritka ingere van. Az első cseresznye, eper barack, vagy az első szalonka jobban izlik nekik, mint az utána következők — legalább a mint képzelik. Ma drága pénzzel fizetik meg azt, mit később olcsóbban és sokkal jobban kaphatnak meg! Csak azért, mert újság!

A dohányzás e tekintetben kivétel. Az első szivar a legtöbb embernél utálatosan izlik és csak akkor lesz élvezhetővé, ha szokássá vált. A narkotikus italokkal is így vagyunk. A kis gyermek, ki először izleli meg a bort vagy sört, félre huzza szájacskáját és utálatos fordul el tőle. Csak lassanként szokik hozzá ez italokhoz. Hogy mily mértékben lettek ezek sok ember szükségletévé, bizonyítja a roppant fogyasztás.

Nem sajtáságos-é, hogy mindaz, a mi eleinte undorral töltött el, a mit teljesen nélkülözhetnénk, a melyeknek élvezéséért a szegényebb osztálynak keresete jelentékeny részét kell feláldoznia, s a melyek közül igen sok notorius méreg, oly roppantúl elterjedtek? Csak a megszokás s tegyük hozzá a példaadás hatalma magyarázza meg ezt. Ily élvezekre többnyire azonban bennünket csak mesterkéltség, képzelet, nem pedig természetes szükséglet vezérel. Bizonyítják ezt az emberek ezrei, kik nem pipáznak, sem bort, sört vagy pálinkát nem isznak és mégis igen jól érzik magukat.

(Folyt. és vége köv.)

Czirják Albert.

köttetésbe. Ezek teszik azt a talajt, melyben az egészségtani szabályok gyökereznek s a melyből táplálkoznak. Ezek nélkül a végeredmények, az egészségtani jó tanácsok halmaza a tanulókra nézve csak olyan kétes értékű és hatású marad, mint péld. az olyan nyelvtan, melyben csupa szabályok vannak összehalmozva. Nem kelt elég érdeklődést, nem segíti a belátást s ezért hatása kevésbé lesz maradandó a növendék lelkében.

Ezért ajánlja bizottságunk, hogy az elemi osztályokban, hol sem a rendelkezés alatt álló idő, sem a növendékek értelmi fejlettsége s elõismeretei nem engedik meg, hogy a tanító a nevezett melléktárgyakból vehesse felvilágosításait és indokait, az egészségtan elõtárgyalandó tételei az olvasó könyvnek arra alkalmas olvasmány darabjaihoz kapcsoltsanak. Így az egészségtani szabályoknak lesz bizonyos hátterük, mely a növendék érdeklõdését fölkelti, a szabályokat, úgy szólván, érzékelteti, kidomborítja, mint a hogy az erkölcsi és illemszabályokat szoktuk érzékeltetni a bibliai történetekkel és erkölcsi elbeszélésekkel.

Az egészségtannak a test szerzetére vonatkozó tételeit a természetrajzi olvasmányok közé beosztva, még arra is jó alkalma nyílik a tanítónak, hogy a különbözõ szervekrõl s testrészekrõl némi bonczati ismeretekhez juttassa a növendékeket és magyarázatában a házi állatok egészségének feltételeire s gondozására is kiterjeszkedjék. Erre pedig nem kevésbé van szüksége a népnek, mint saját egészsége feltételeinek megismerésére.

A mi a szóban levõ vezér- és tankönyvek „életmentés“ címû szakaszát illeti, erre nézve bizottságunk véleménye az, hogy ez a rész csak a felsõbb osztályokban, érettebb növendékek elõtt tárgyalassék.

Midõn végzetül Dr. Széll Lajos „Életmentés és egészségtan“ címû kézi és vezérkönyveit az iskolai könyvtárak számára és a tanítók használatára megszerezni minden népiskolának melegen ajánljuk, még csak annyit kívánunk megjegyezni, hogy a kézi könyv, ha netalán a tanulókkal is megvettették, ne mint lezékelt tartalmazó tankönyv, hanem mint tárgyalási alapul szolgáló olvasókönyv vétessék használatba.

Kolozsvárt, 1887. márczius hó.

Faal Ferenc,
bizottsági elnök.

Kliss Lajos,
bizottsági jegyzõ.

EGYESÜLETI ÉLET.

A kolozsmegyei tanító-testület gyalui köre f. tanévi II. rondes gyûlését e hó 23-án tartotta Gyaluban, az áll. iskola helyiségében. Körünk e nem nagyon számos, de érdekes gyûlésérõl és lefolyásáról a következõkben értesitem e lap szíves olvasóit.

A tulajdonképeni gyûlést megelőzõleg egy félórányi idő alatt nyilvános tanítást tartott az I., II. leányosztályban Ötvös Mari, gyalui segéd tanítónõ k. a. Ismétléskép bemutatta az „idõ“-rõl eltanított tananyagát a beszéd és ért. gyakorlatból, míg az elsõ osztály fairónnal irt irkába. A tanítást, egyeseknek a tárgy megválasztására, a kérdések hibáira, a magánfoglalkozások megvizsgálására vonatkozó megjegyzései után, sikerültnek nyilvánították. Tanítónõ kisasszonynak a nyilvános tanítás tartásáért jegyzõkönyvi köszönet mondatott.

10 órakor nyitotta meg a gyûlést Bocz István köri elnök. Beszédében aggasztónak mondja a tanítók

anyagi helyzetét, szinte maga elõtt látja a hanyatlást, mely gyenge díjaztatásuk miatt bekövetkezhetik. Ohajtva, hogy az anyagi helyzetünk javítására indított mozgalom eredménydús legyen, a jobb jövõ reményére útál. Buzdító szavai után a gyûlést megnyitja.

A mult ülés jegyzõkönyve felolvasatván, módosítatlanul elfogadtatott.

Józsa Dánielné, Bisztricsány Zefine, értekezett: „Az iskolai fegyelemrõl“. Bevezetésében az iskola oktató és nevelõ feladatait fejtegetvén, követeli, hogy e kettõs cél szem elõl ne tévesztessék. Az iskola feladatának megoldásáról — úgy mond — fegyelem nélkül nem beszélhetni. A fegyelem szükségossége s kelletkeinek fejtegetése után áttér a fegyelmezés módjaira s annak két fõ ágát: a jutalmazást és büntetést ismerteti. Részletes bírálat alá veszi mindkettõt s ajánlja, hogy igyekezzünk természetessé tenni, mert így inkább hatnak. Ajánlja, hogy úgy a jutalmazást, mint a büntetést lélektani alapra helyezzük; így javít, ellenben ront. E célból követeli, hogy a tanító tanítványait kiismerni törekedjék s lelkierõjüket nevelve képessé tegye õket a jutalom és kitüntetés felfogására. Hogy a tanító nevelni tudjon — magának mivelniük kell lennie. Szeresse tanítványait, legyen elõttök tekintélye s legyen következetes úgy tettben, mint beszédben. Így fegyelmezhet azaz nevelhet.

A kör felolvasónõt megérdemelt éljenzésben részesítette. E felolvasást követte Bocz István gyalui tanítónak vitatétele. Ő ugyanis a mult gyûlés alkalmával megígérte, hogy Kabos Emma k. a.: „Népünk egy figyelemre méltó hibája“ címû felolvasott dolgozatát, melyben az az eszme van fejtegetve, hogy ifjaink nem tisztelik szülõiket és az õregeket, a mai gyûlésre vitatétel alakjában kidolgozza, gyûlés elé terjeszti, bővebb, több oldalú megbeszélhetése végett. Vitatételének indoklásában kimondja a valót — e romlás létezését; okát az erkölcsi nevelés hiányában, sõt több helyen épen — nem létezésében — találja. Orvoslásul az anyák nevelését ajánlja s felsorolja a tanfõrnek idevonatkozó nyilatkozatát. A következõ három tételt bocsaíjja megvitátás alá:

1. „A tanítónak kell-e s van-e alkalma a gyermekek erkölcsét javítani.“ E kérdésre a kör egyhangúlag kimondta, hogy a tanítónak nemcsak kell, hanem állásából folyó kötelessége az erkölcsi nevelés, melyre az alkalom meg is van.

2. Mely tárgyak kezelésénél van nagyobb tér az erkölcsi érzélem fejlesztésére s így az erkölcs javítására?

Ki-ki elmondta tapasztalatát, melynek eredményeképp határozattá vált: A szivnemesítésre legbõvebb anyagot s legtöbb erkölcsi példát mutat fel a természettudomány, fejlesztí és felkölí a nemes érzést a történelem vonatkozó egyes része, erõsbítheti a megindult nemes érzést olvasmányok alapján, valamint czélszerûen vezetett játék s munka által. Az erkölcsi nevelés egyik fõága a vallásos nevelés, e tárgy tehát nagy figyelemben részesítendõ. A jó tanító különben a nevelést nem köti tárgyhöz, hanem alkalomhoz.

3. A tanító iskolai s iskolán kívüli életével, magaviseletével s közbenjárásával befolyhat-e az erkölcs javítására s mimodan?

Azon az elfogadott elv alapján, hogy a példa legjobb nevelõ eszköz, kimondatott, hogy a tanító úgy iskolai, mint magán, családi és társadalmi élete lehetõ kifogástalan legyen.

Csak így nyújt jó példát iskolai növendékeinek s a község lakóinak, kiket nevelni van hivatva. Helyes élet nélkül a figyelmeztetése könnyen ő magára visszaháromló gúnyvá válhatna. Miután az erkölcsi nevelés az iskolában csak kezdetét veszi, megerősödése az ifjú korra esik, s e korban volt növendéke már csak az életé; munkájának tehát oda is ki kell terjednie. Ha bajt lát, a helységi pappal, körjegyzővel, földbirtokos figyelmét felhívhatja rá. A gyűlés azt reményli, hogy e három közül valamelyik (egyik esetben ez, másban meg amaz) segít nek a bajon.

Az érdekes vitát keltő előterjesztőnek jegyzőkönyvileg köszönetet mondott a gyűlés.

Ezután alólirolt olvasta fel: „Egész számokkal való osztási számmivelet“ című dolgozatát. A tananyagot három első korosztályban végzi el; bemutatott módszere szerint az ismereteket kérdezve-kifejtő tanakban adja a gyermekeknek. A főbeli és írásbeli számolást karöltve vezeti s a gyermekek részéről éber figyelmet s erős akaratot kíván, mit a tanítás vonzóvá tétele s a tárgy szükségességének a gyermekek észére adása által érhetni el. A tartott felolvasásért a kör köszönetét nyilvánította.

A központból az „Eötvös alap,“ fuvar- és napi díjak nem utalványozása tárgyában, a kör elnökhöz intézett hivatalos iratok felolvasása s tisztelettel tudomásul vétele után elnök bejelenti a „Váradai siremlék“ ügyében megindított gyűjtés eredményét. Kibocsátatott hét gyűjtőív. Ezek közül vissza küldetett három és pedig:

1. Kabos Emma k. asszonyé 8 frt 03 kr.
2. Borbély József torda-sz.-lászlói tanítóé 4 frt 70 kr.
3. Józsa Dániel gy.-vásárhelyi tanítóé 9 frt.

Összesen = 21 frt 73 krral, mely összeg a külvívő gyűjtőívek beérkezése után rendeltetése helyére küldetik.

A jövő gyűlés ez év október elején a szucsáki tagtársak szives meghívására Szucsákban lesz. Tárgysorozatról a tisztviselők gondoskodnak.

Délután volt már, midőn a gyűlést bezárta az elnök. Gyűlésből közebedre mentek a tagok mélyen tisztelt vendégeikkel özv. Dominik Albertné urasszonnyal, Kántor József, Purv Fülöp és Koltor Ilár urakkal együtt. Ha e közebedet felemlitem, a tartama alatt uralkodott kedélyes hangulatért s azért teszem, mert az a gyűlés folytatása volt. Itt nyert kifejezést a különböző nemzetű részvevőknek az az általános óhaja, hogy jó hazafiak legyenük. *Éltettük az erdélyi magyar közmivvelődési egyesületet*, melynek javára alólirolt a megadottatott pohárköszöntőkből 1 frt 20 krt gyűjtött. Tétel, igyekezettel s hol lehet anyagi segítséggel a haza javán munkálni: nemes feladat. Elveztük egymás bizalmas barátságát, a mi a tanítótestületnek, különösen pedig a mi kevés számú körünknek, éltető lelke. Hallottuk felemlíteni főbb embereink, vezéreink érdemeit, a mi a hála érzését véste lelkünkbe.

Józsa Dániel,
köri jegyző.

A kolozsmegyei tanító-testület bánffyhungyadi köre f. évi II-ik rendes gyűlését április hó 30-án tartotta meg B.-Hunyadon az állami iskolák helyiségében. A kör tagjai, egy pár vidéki tag kivételével, mindnyájan jelen voltak s meleg érdeklődéssel vettek tevékeny részt a gyűlésben, tanújelét adván ez uttal is buzgalmuknak, melylyel önmivvelésükön társadalmi úton munkálnak. A gyűlés főbb mozzanatai a következők voltak:

Nyilvános tanítást tartott Mező Dániel az elemi fiú népiskola I-ső osztályában az írva-olvasásból; tan-

anyaga volt az „ny“ betű ismertetése. A tanítást követő bírálás, mely a tanításnak különösen módszertani oldalát illetőleg igen tanulságos eszmecserére adott alkalmat, a jó sikerrel keresztül vitt tanításért elismerést nyilvánított.

Pár percnyi szünet után a gyűlést 9 órakor Czucz. János köri elnök érdekes felolvasással nyitotta meg. Először a folyó ügyek kerültek elintézésre. A többek között köri jegyző felolvasta a központi választmánytól érkezett iratokat, melyek alapján egyebek mellett arról értesítettik körünk, hogy a közoktatásügyi miniszterium ez évben sem hajlandó a tanítói gyűlések alkalmával előzőt élvezett napi és fuvardíj-illetmények engedélyezésére. Együttal továbbá a b. e. Váradai Károly kir. tanfelügyelő emléke megörökítésének ügye is szóba került. Ugyanis Czucz. J. köri elnök jelentést tett a siremlék felállítása céljából körünkhöz küldött gyűjtő-íven aláírt pénzüsszegekről. Csekély, talán feljegyzésre sem méltó a begyűlt összeg, de jele a kegyelet tiszta érzetének, mely az e. hunyit emléke iránt mindnyájunk szívében érdeméhez méltóan él.

Ezután a tárgysorozat rendén Kádár Ferencz tartott felolvasást: „Mit vár a jövő a népiskolától“ tétlről. Általánosságban, rövid vonásokban vázolta a feladatot, melyet az iskolának a nemzet, a haza érdekében kell teljesítenie. Általános szokás mai napság, úgy mond, hogy a nevelésben két irányt különböztetnek meg, u. m. „humanus“ és „realis“ irányt. Humanus nevelés alatt az ember testi és lelki erőinek öszhangzatos fejlesztését, olyan képzését értjük, melylyel az ember a természetben és önmagán uralkodni tud. Realis neveléssel pedig az ember életviszonyainak potentálása s ezek keretében méltóságának megvédésére képesítetik. E két iránynak, nevelési rendszernek kapcsolatba hozását, egybeoltását várja a jövő minden népiskolától. Mi célból aztán első sorban is a vallásosság s e mellett a munkásság és takarékoskosság erőinek fejlesztése lehet a népiskola főfeladata.

Ezután Bács György terjesztette elő „vitatételeit,“ az iskolai fegyelem köréből. I-ső tétel: „Van-e szükség a népiskolában a testi fenytésre (értvén a vessző használatát) és mely esetekben? II-ik tétel: „A testi fenytés alkalmazásánál van-e szükség az iskolai felsőbb hatóságok (iskolaszék, gondnokság) beavatására, avagy kizárólag a tanító vagy tanítótestület intézze el? Gyűlés hosszan tartó, érdemleges vitatkozás után határozatilag kimondotta, hogy: „Tekintettel a nép miveltiségi állapotára, a durva nevelésre, melyben a gyermek a szülei körben részesül: a testi fenytésre a népiskolában van szükség, de csak a súlyosabb esetekben, erkölcsi vétségek, minők pl. a tanuló durvaságából származó kihágások, daczoskodás, mások tulajdonainak megsértése esetében stb., ha a miniszteri útasításban előírt egyéb büntetési fokozatok már alkalmaztattak. A testi fenytés csak a szülékekkel folytatott tanácskozás után, az iskolai előjárások közbejöttével alkalmazandó.“

Gyűlés mind a két felolvasónak jegyzőkönyvi köszönetet szavazott.

Végül megállapított a jövő gyűlés programja, mely szerint: a jövő gyűlés szeptember hóban B.-Hunyadon lesz, mely alkalommal felolvasást tart: Koleszár Lajos; vitatételeket tárgyal Szentgyörgyi Lajos. Ezután még csak a jegyzőkönyv-bitelesítő bizottság neveztetett ki, melynek megtörténte után elnök a gyűlést — megköszönvén a tagok részvételét — bezárta.

M.-Valkó, 1887. május 6-án.

Kolcsa János,
köri jegyző.

S Z E M L E.

Az angol iskolázás történelméből.

Angliában a világi vagy rendes iskolázás új lendületet 1810 körül nyert, a mikor t. i. megalakult (1811) a „National Society“ s a brit és külföldi „School Society“ (1814). Victoria királyné trónra lépve protectora lett mindkét társaságnak. 1833-ban a kormány 22 ezer sterlig fonttal segélyezte; 1839-ben alakult a nevelésügyi választmány, a mely az akkor már 30 ezerre emelt segélyt kezelte. A segélyösszeg rendre emelkedett fel egészen 3 millió 248 ezer sterling fontig. A mint nőtt a segély, úgy nőtt az állam befolyása is, s ma nem adnak segélyt egy iskolának sem, a melyet nem vizsgáltat az állam. Az inspectorok száma 1840-ben 3, 1886-ban 301 volt.

1840-ben Battertea-ben alakult meg az első tanító-nevelő-intézet. Jelenleg van 17 férfiak s 25 nők számára. 1846-ban állították fel a „pupil-teacher“ (tanuló-tanítót) rendszert. Ezután kezdődött a képesítő vizsgáztatás, mely ma már egészen a kormány ellenőrzése alatt áll. 1851-ben még a tanítók 96 %-nak nem volt oklevele, de az állam rendre vissza vonta a segélyt az olyan iskoláktól, a melyekben nem okleveles tanítók tanítottak. 1860-ban hozott az a törvény, hogy a tanító az eredmény szerint kapott fizetést. 1870-ben tette Torster az iskolába járást kötelezővé, s ugyanakkor alakultak meg a „Schoolbaaldők“ föl lévén ruházva azzal a joggal, hogy bárhol is nyithassanak iskolát. Erre aztán egész raja keletkezett az új iskoláknak az országban szerteszét, úgy, hogy ma egy hely sincs iskola nélkül. Az iskolák kétféle jellegűek t. i. „Voluntary iskolák“ (önkéntes iskolák), a melyeket a kormány segélyéből, tandíjből és egyesek aláírásából tartanak fenn; „Board iskolák“ (Felméri szerint: községi iskolák), melyeket államsegélyből, tandíjből és rovatából tartanak fenn. Az előbbi jóval hátrább áll a másiknál, de azért sok jó szolgálatot tesz.

Jelenleg van Angliában és Walesben 18,895 elemi mindennapi iskola, 28,356 tanhelyiséggel és 4 millió 998 ezer 718 tanulóval, 40,706 okleveles tanítóval.

Épen a múlt hóban a husvéti konferenciájokon újból elhatározták az angol tanítók, hogy szerezzenek már azt is, a mi másoknak van, de nekik nem volt t. i. *közoktatási minisztert*. E végett a királynéhoz is memorandumot nyújtanak be.

Az angol néptanítók a husvéti szünidőn Porstmouth-ban tartott konferenciájokon sok érdekes gondolatot hoztak napvilágra. Elnökük Girling úr, ki most foglalta el székét, akkora beszédet tartott, hogy nálunk, még ha a szószéken kísérténé is meg valaki, vagy elaludnának mellette vagy ott hagynák. Fennebbi historiai vázlatunk mellett, mely szintén az ő beszédéből való, elmondjuk, hogy most Angliában azon törekednek, hogy a tanítóknak az eddiginél teljesebb miveltséget kölcsönözzenek. S valljuk meg, hogy jól gondolkoznak. A nép tanítójának magas gondolkodásának és széles látókörűnek kell lennie.

Ennek az elérésére, a szónok nézete szerint, egyik határozatos eszköz lenne, ha a tanítóknak a mostaninál felsőbb rendű oktatást adnának, ha az egyetemek nagyobb mértékben befolyának a tanítók nevelésére és vizsgálására. Ebben az esetben elérnék azt, a mire valóban nagy szükségük van, hogy a praeparandiát végzett ifjú ember ne hidje, hogy ő már „végzett“, hogy ő már mindent tud, hanem csak annyit vegyen észre magán, hogy már csak tudni kezdett, de hogy tudása teljes legyen, a legnagyobb igyekezetre van szüksége.

Vizsgálatot kell tartani a népiskola növendékeivel is, ezt kívánja Girling elnök, s ez a mi kívánságunk is.

Néhol van némi neme a vizsgának, de ma még az egész inkább csak szemfényvesztés. Szerinte a continensen in specie Szász- és Németországban s Sweitzban szoroson rákényszerítik a gyermeket, hogy iskolába járjon s hogy vizsgázzon is. Az utolsó lehetetlen az első nélkül. Az illető előjáróság legyen lelkiismeretes s kényszerítse rá a gyermekeket illetőleg a szülőt. Aztán követeljen a tanítótól eredményt. Nálunk Erdélyben is, csaknem szegyenletes, hogy némely községben a tanköteleseknek fele nem jár iskolába, a melynek egy harmadát az iskolaszék mentette fel. Az ilyen iskolaszék aztán igazán megérdemelné a felmentést.

A falusi iskolázás, úgy látszik, Angliában is csak olyan szegényes, mint nálunk. Az épületek rosszak, a fizetés gyenge, az előjáróság használhatatlan. Girling elnök a continensi nyugdíj rendszert nagyon dicséri s jobbnak tartja az angolnál. Nagy baj, hogy a munkás gyermekek korán kilépnek az iskolából.

B. Gy.

A belügyminiszterium közelebből körrendeletet bocsátott ki valamennyi megyei törvényhatósághoz, melyben, az országos kisededővő egyesület kérése alapján, az ország népességének szaporodását gátló nagy gyermekhalandóságnak és a belőle származó nemzeti veszélynek a megakadályozása céljából a gyermekmenedékházak felállítását a törvényhatóságok figyelmébe ajánlja.

Az országos kisededővő egyesület társadalmi úton az ország több vidékén létesített már falusi gyermekmenedékházakat és pedig ott, a hol az anyagiak nem engedték meg, csak a nyári szünidőre az iskolák üres helyiségeiben. Kiváló figyelmet érdemel Borsodmegye miskolci járási főszolgabirájának ily nyári menedékházak felállítására ügyében kifejtett működése. Az említett járás területén csaknem minden községben állítottak fel 1886. év nyarán három óra tanítónők vagy más alkalmas nők vezetése alatt menedékházat, még pedig olyan sikerrel, hogy a kisededek közül baleset miatt egy sem pusztult el, míg más években feltűnően nagy volt az ilyen esetek száma. A menedékházak a községeknek havonként 5—10 frtjába kerültek.

Az ország halandóságának 50—60 százaléka a hat éven alóli gyermekekre esik, a minek az oka főképen abban keresendő, hogy a mánkával elfoglalt szülők kis gyermekeikre kellő gondot nem fordíthatnak. A gyermekek e nagy halandóságának meggátlására legalkalmasabb eszköz gyanánt mutatkozik a kisededővő eszméjének az eddiginél általánosabbá tétele mindenütt, a hol kellő alap van rá. A vallás és közoktatási miniszterium a városokban és községekben létesítendő kisededővő intézetek szükséges és hasznos voltának a megismertetése s az ügy előmozdítása céljából az országos kisededővő egyesületek által a kisededővő, óvó intézetek érdekében kiadott útmutatásokból néhány példányt még 1878-ban megküldött a kir. tanfelügyelőségeknek azzal a fölhívással, hogy a küldött útmutatásokat az érdekelt községek közt osszák ki azzal a hozzáadással, hogy jövőben ilyeszerű intézetek felállítására és szervezésére körül netalán szükséges fölvilágosításokért a kir. tanfelügyelőségekhez folyamodjanak.

A vallás és közoktatási miniszterium 1881-ben, midőn a fenálló kisededővők felügyeletének a gyakorlására és újak felállítására nézve az egész ország területére kiterjesztendő hatáskörrel miniszteri biztosul P. Szathmári Károlyt küldötte ki, a következő utasításokat adta a többi között: 1. Óvó intézeteket külön engedély nélkül is állíthatnak fel a hitfelekezetek és községek, ha a költségek viseléséről gondoskodnak, az intézetet alkalmas egészséges helyiségben kifogástalanul fölszerelik, és a kir. tanfelügyelő erről meggyő-

zódést szerzett. 2. Magán egyének és társulatok tartoznak előzetesen engedélyt kérni a vallás és közoktatási minisztériumtól. 3. Az óvó intézetekben csak szabályszerűen képzett vagy külföldön oklevelet nyert és itt elfogadott gyermekkertésznők alkalmazhatók, a kiktől a magyar nyelv-tudása feltétlenül megkívánatik. 4. Nem magyarok helységek intézeteiben szükséges, hogy a kisdedeket a magyar nyelv beszézésébe is bevezessék.

A kisdedóvók és gyermekmenedékházak felállítása körül eddig kifejtett működés csekélynek mondható az ország községeinek nagy számához képest, s tekintettel a közegészségügyi viszonyokra áldásdús eredmény csak akkor várható, ha a kisdedóvás eszméjét minél szélesebb körben terjesztik és karolják fel. Felette kívánatos volna, hogy a gyermekhalandóság elrémítő nagy arányának a csökkentése céljából a nyári időszakra az ország összes községeiben menedékházak létesítenek, annnyival inkább, mivel a fentartásuk nagyon csekély összegbe kerül. A kisdedóvás intézményének a terjesztése körül a legtöbb siker úgy várható, ha a kezdeményezést a törvényhatóság maga teljesíti. Épen ezért felhívja a belügyminisztérium a törvényhatóságokat, hogy a községeket a járási közegek útján hathatósan buzdítsák ily intézetek felállítására és ily irányú törekvéseiket a kir. tanfelügyelők közreműködésével minden kitelhető módon támogatni igyekezzenek. Megküldötte az említett minisztérium egyúttal a törvényhatóságoknak P. Szathmári Károly „*Piros könyv*” című és a kisdedóvás eszméjét nepszerűen fejtegető művecskéjét azzal a felszólítással, hogy tekintve csekély árát (1 példány 15 kr., 100 péld. 12 frt.) figyelmeztessék a községeket a megszerzésére.

I R O D A L O M.

„*A magyar korona tartományainak, az osztrák örökös tartományoknak, Európa s a többi földrésznek földrajzi áttekintése, s az általános földrajz legszükségesebb elemei dióhéjban.*” Irta: Faludi János. Budapest, 1884. Ára 10 kr.

A címből is látható, hogy e kis — 32 oldalra terjedő — könyv szól az egész földről röviden; mint maga mondja: dióhéjba szorítva ad áttekintést a föld mindenik kontinenséről. Csak az a kérdés: kinek szól, kinek adja e rövid áttekintést? Nehéz olyan könyvről bírálatot vagy véleményt is mondani, a mely nem nevezi meg magát tisztán. A könyv élen ott áll az igaz: „*Népiskolai ismeretár.*” De nem mondja meg: 1) hogy az elemi iskola melyik osztálya vagy mely osztályai számára van írva? 2) egy év alatt gondolja-e eltanítandónak a fölvetett tárgyat avagy több év alatt? 3) tankönyvül akar-e szolgálni vagy más feladatot teljesíteni? *) Nem; hanem mindezen lényeges kérdések alól kisiklik e mostanában fölkapott elnevezéssel: „*eredménytár.*” Mi az az eredménytár? Mire használja a tanító? Ennek alapján tanítson a tanító s a gyermektől is megkívánja az írottak megtanulását? Avagy se ezt, se azt ne tegye?

Az „előszó” ezeket mondja: „Az átdolgozó (B. Gy.) úgy fogta föl a munka célját, hogy az mintegy összefoglalásul szolgáljon ama földrajzi ismereteknek, melyeket a gyermek részint az olvasó könyvekből, részint a tanító szabad előadásából megjegyzett.” Ennek az értelme tehát ez volna: a tanító magyarul azon bővebben, részletesebben; az olvasó könyv is többre tanítson: a

*) Ennélfogva a miniszteri tanterv követeléseinek sem felelhet meg.

szóban forgó könyvecke pedig mindezeknek csak a vázlatát adja. De föltehetjük azt a kérdést már most: jogosult eljárás-e az elemi iskolában ilyen vázlatot adni a gyermek kezébe?

Azonban lássuk röviden: a könyv beosztását, jó és rossz tulajdonságait. A „bevezetés”-ben a helység ismertetését a világtájak megismertetésével kezdi. Aztán áttér az iskolára, utczára, középületekre, a járás, megye, ország fogalmára és a térkép megismertetésére. Ez volna tehát a bevezetés. Aztán Magyarország és Ausztria földrajzára tér át, s ezt az anyagot négy részre osztva tárgyalja. Az I. rész elebb Magyarország domborzati, vízrajzi, éghajlati viszonyairól, terményeiről és lakóiról beszél; azután a nevezetesebb helységeket sorolja elő, és pedig A) alatt: a Duna balparti vidékein összesen 13 megyével. — B) alatt: a Dunántúli vidéket 11 megyével. — C) alatt: a Tisza jobb parti vidékét 12 megyével, és D) alatt: a Tisza bal parti vidékét 11 megyével. — Végre E) alatt: az „erdélyi fennföld”-et 16 megyével.

A II. rész Magyarország kapcsolt részeit ismerteti három rész alatt: 1) Fiume, 2) Horvát-Szlávonország, 3) Dalmátország.

A III. rész Ausztriát tárgyalja és pedig A) pont alatt az alpi vidékeket 8 tartományal. B) pont alatt az éjszaki tartományokat, számszerint 5-öt.

Az elősorolt 3 része e könyvnek eléggé sikerült és használható. Ezután Európát ismerteti általán. — Idáig e szerint megegyezik a Bárány-féle, tanítóképző-intézetek számára írt földrajz beosztásával. Azonban sem az egyikben, sem a másikban nem helyeselhető az, hogy Magyarországot és Ausztriát egészen külön tárgyalják s a helyett, hogy e két ország ismertetése után azonnal a szomszéd országokra térnének át: megismertetik Európa általános földrajzi viszonyait. Sokkal helyesebb volna előbb Európa országait megismertetni s csak azután térni az általános részre. Ez először logikusabb eljárás volna; másodsor a tanuló sokkal könnyebben fogja megérteni az általános részt és megtanulni, ha a részleteket már megismerte.

Európa domborzati, vízrajzi stb. viszonyainak ismertetése után áttér az egyes európai országok ismertetésére. Az egyes országok így következnek egymás után: Németország, Svájc, Franciaország, Belgium, Hollandia, Dánia, Svéd- és Norvégország, Nagy-Britannia, a Pyrenei félsziget, az Apennini és Balkán-félsziget, végre Oroszország. De ezen országok hegyeiről és folyóiról, tehát az emelkedési és vízrajzi viszonyokról külön-külön semmit sem szól. Csakis a határokról és éghajlatról vagy néhol a terményekről és foglalkozásról mond egy-egy szót, s a nevezetesebb helyeket sorolja elé. Tehát épen azt hagyja ki, a mi a földirat egyik lényeges részét alkotja, akármelyik iskolában is tanítanak. Természetesen azért, mivel az általános részben a nagyobb hegyeket és folyókat már elősorolta volt. A hegyekről beszélve meg is említi ott, hogy miféle országokban emelkednek; azonban sehol sincsen megemlítve az, hogy a folyók miféle országokon folynak keresztül. De ha szinte meg is volna említve, akkor sem volna ilyen tanmenettel tanításunk czélzerű. Mivel: 1) az általános előre nyújtott, vázlatos földrajzi fogalmakat a maga helyén kellőleg használni nem tudná. 2) Az általános résznek — a mint már említettem — az egyes országok tárgyalása után van helye, mivel általános csak annyit szabad megismertetni, a mennyit a részletekben már ismertettünk, hogy a gyermek ez által a tanultakról teljes átnézetet nyerjen.)

Európa után *Ázsia, Afrika, Amerika és Ausztrália* rövid ismertetése következik. Előre bocsátva mindent a hegyekről, folyókról, terményekről és lakosokról szóló ismertetéseket. Azután sorolja elő a földrészek országait. Végre körülbelül $1\frac{1}{4}$ oldalon beszél a szárazról, a világtengerekről, a föld alakjáról, köreiről, hosszúságról és szélességről, a téritőkről és földövekről.

Statistikai adat — nagyon helyesen — kevés van a könyvben. Csak az a baj, hogy a mi van benne, az nem helyes. Pd. Budapest lakosságát csak 360,000-re teszi; Bécs lakosainak számát 1 millióra, Londonét 3 millióra, Uj-Yorkét 800,000-re becsüli. Holott Bécsnek 1 millió 103 ezer, Londonnak több mint 4 millió, Uj-Yorknak több mint 2 millió lakója van.

Nyelvezete elég tiszta, elég magyaros, leszámítva a sok tatik-tetik képzőt. Pl. kormányoztatik, igazgat-tatik (16 l.). Neveztetnek (17 l.). Kirajzoltatni vétetik (32 l.). stb.

Néhol számnév után többes számba teszi a főnevet, péld. „A Belga királyság számos vasútairól nevezetes.“ „Németalföld számos kitűnő csatornáiról nevezetes.“

Néhol nem elég világos, péld. a Tisza bal parti vidékéről beszélve így szól: „Az itteni vizek jobbára a Tiszába ömlenek s az erdélyi fennföldről vagy ennek tövéből jönnek.“ Kevés gyermek fogja tudni, hogy mit értsen a felföld töve alatt. Ép ily nehezen érthető ez a kifejezés is: „kettős Fátira.“ Vagy: „A magyarok és finnek azonban a kaukázai népekkel egészen összekeveredtek.“ A föld köreiről beszélve ezeket mondja: „Az egyenlítővel párosan haladnak a szélességi körök.“ A páros és párhuzamos szó nem mindegy. Tovább: „Az egyenlítő közelében a két téritő közig a napsugarak többnyire mindig függőlegesen érintik a földet.“ Mit jelent „többnyire mindig?“ — Ép ily nem helyes Svédország helyett: Svédhont-, Irország helyett Irhont mondani. A magyar gyermek csak nem nevezheti: honnak, hazának Svéd- vagy Irországot.

Az adatok helyességét tekintve nem lehet sok kifogásunk. Vannak elemi iskolai tankönyvek, a melyekben csak úgy hemzsegnek a hamis adatok ¹⁾; de ebben, az említett statisztikai hibákon kívül, alig akadunk egy-két hibás adatra. Ilyen péld. mikor Ausztráliáról szólva ezt mondja: „Terményei közül megemlítjük a kenguruht és kazuárt.“ Ausztráliának nincsen kazuárja. A futó madarak közül itt az Emu ²⁾ él. Aztán különben is, ha már Ausztrália „terményeiről“ beszél, jobb lett volna a ³⁾ kazuár helyett néhány szót Ausztrália sajátos és jellemző növényzetéről szólni. Japán fővárosát sem nevezik már Jeddónak, hanem Tokionak. Azon állítása sem helyes, hogy a hideg földövet „örök hó borítja.“ Ezzel hamis fogalmat nyújt a sarkkör és a sarkpont között elterülő övről; mert ott is vannak területek, melyeken, habár rövid időre is, de teljesen elolvad a hó nyáron.

Az előadást illetőleg: az elmondottakból és mindenek fölött a munka nagy rövidségéből már levonhatjuk azt a következtetést, hogy bizony az előadás rövid, száraz, vázlatos. Egyes területeket jellemző növényeket és állatokat, tájképeket és népfajokat jellemző adatok alig-alig találhatók. De ez így van más elemi iskolai tankönyvekben is. Legnagyobb részök csak rövidségre, vázlatosságra törekedik. Ezért az országok és városok

¹⁾ Ilyen péld. a Vargyas Endre elemi iskolai földrajza.

²⁾ Dromaeus Novae Hollandiae: Új Hollandia v. Ausztrália.

³⁾ Casuarius galeatus: délkeleti Ázsia, Jáva, a Molukki szigetek.

nevei játszák bennök a fő szerepet. Ugy látszik, nem is lesz ez másképp, míg valamely hivatott egyén az újabb elveket nem alkalmazza a népiskolai földrajzi tankönyv irásánál.

V E G Y E S E K.

— Tisztelettel kérjük újlag is lapunk mindazon előfizetőit, a kik a mult vagy a folyó évről még hátrálékban vannak az előfizetéssel, hogy sziveskedjenek hátrálékos illetményeiket mielőbb beküldeni, hogy mi is eleget tehsünk fizetési kötelezettségeinknek.

Tisztelettel
A kiadó hivatal.

— Határozat nyugdíj ügyben. A nm. vallás és közoktatási miniszterium több fölmerült eset alkalmából elrendelte, hogy mindazok, a kik a nyugdíjilletéssel hátrálékban vannak, ha a tanítói pályát el is hagyják, kötelesek megfizetni a szolgálati éveknél megfelelő összeget, mert ellenkező esetben a nyugdíjalap követelése végrehajtás útján is fel fog vétetni rajtuk.

— A kiseddóvás 50 éves jubileumát, melyről lapunk mult számának a „Vegyések“ rovatában tettünk említést, nem ebben a hóban, hanem az őszön (valószínűleg októberben) fogják megtartani két okból. Az egyik ok az, hogy a felséges királyi udvart is föl szándékoznak kérni az ünnepélyen leendő megjelenésre, Ő Felségeik jelenléte a fővárosban pedig csak október táján várható. A másik ok meg az, hogy az országos kiseddóvá intőzet új épülete, melyben az ünnepélyt tartani szándékoznak, még nincs készen, s a befejezés csak a legközelebbi szünidők folyamán remélhető.

— Iskolai takarékpénztárak. A nm. vallás és közoktatási Miniszter úr körrendeletet intézett közelebbiről a kir. tanfelügyelőségekhez, hogy a mindinkább üdvösnek bizonyuló iskolai takarékpénztárak intézményét mindenütt, a hol még nincs életbe léptetve, első sorban az állami és államilag segélyezett községi népiskolákban, ajánlják az igazgatók és tanítók kiváló figyelmébe és igyekezzenek hatáskörükben minél szélesebb körben leendő megkedveltetését és meghonosodását erkölcsileg támogatni s elősegíteni.

— A nm. vallás és közoktatási miniszterium a Székely Dénes és Szabó Gyula székelyudvarhelyi lakosok által térképek kifizetésére és felakasztására szerkesztett és gyártott térképsíptető léczeket (egy pár 1 m. hosszúságú 2 frt., 1.5 m. hosszúságú 2 frt. 25 kr., 2 m. hosszúságú 2 frt. 50 kr.), az országos tanszermuzeum állandó bíráló bizottságának a véleménye alapján, iskolai használatra alkalmasnak és elfogadhatónak találta.

— Taneszközök kitiltása. A nm. vallás és közoktatási Miniszter úr a Florentiu M. C. által szerkesztett: „Notiuni de Istoria Romanilor“ (Bukarest) című népiskolai tankönyvnek valamennyi kiadását, mivel a történet ben-

ne szándékosan meg van hamisítva s a románok története különben is a hazai alsó és felső népoktatásnak nem tárgya, úgy a hazai románajkú iskolák használatából, mint ugyanezen iskolák ifjúsági és népkönyvtáraiból; a „Mapa Europei de C. N. Remnicénu si edeta de Georgie Joanidu librariulu Bukoresciu” című térképet, a melyen Magyarország politikai önállósága nincs külön kitüntetve, a magyar helynevek pedig el vannak ferditve a hazai románajkú iskolákból; „Képek a szerb történelemből” (Pancsova 1885.) című tankönyvet, mint a hazai népoktatásnak tárgyát nem tevő történelmi anyagot tárgyaló és a történelmi tényekkel ellentétben álló munkát és végül: „A föld, melyen élünk (Nándorfehérvár 1886.)” című földrajzi tankönyvet, mint a mely nem hazánk iskoláinak a szükségletei számára van szerkesztve s ennél fogva éppen a földrajznak reánk legfontosabb részét csak mellékesen és részben helytelenül tárgyalja, a hazai összes szerb nyelvű iskolák használatából, ifjúsági és népkönyvtáraiból szigorúan kitiltotta.

— Felsőbb leányiskolai névnap i ünnepély. A helybeli felsőbb leányiskola növendékei általánosan tisztelt és szeretett derék igazgatónőjük, De Gerando Antonia, névnapját, folyó hó 10-én, szépen sikerült ünnepélylyel ülték meg az intézet helyiségében. Az ünnepély, a mely egészen szűk körben folyt le, igen szép, megható nyilvánulása volt annak az őszinte tiszteletnek és igazi szeretetnek, melylyel a növendékek igazgatónőjük iránt viseltetnek. Először is a IV. osztály egyik növendéke mondott az egész nevében üdvözlő beszédet, mely után díszes virágcsokrot nyújtott át az ünnepeltnek. Az ünnepelt igazgatónő még abban a váratlan és felette kellemes meglepetésben is részesült, hogy az intézetnek évekkal ezelőtt végzett növendékei nagy számmal jelenvén meg az ünnepélyen, szintén meleg hangú üdvözlő beszédet intéztek hozzá, tolmácsolván benne a keblökben élő szeretet és hála valódi érzelmeit. Valóban megható volt látni, hogy a növendékek, a legkisebbtől a legnagyobbig, mint igyekeztek szeretetőknek és hálájuknak méltó kifejezést adni. Az ünnepélyen, a mely énekkel, szavallattal, zongorajátékkal és színi előadással volt összekötve, mindenkinek volt valami szerepe. Kiválóan sikerült pontja volt az ünnepélynek az a színi előadás, a melyet a IV. osztály rendezett. Az ünnepelt igazgatónő a végén meghatva és mélyen elérzékenyülve mondott forró és hálás köszönetet a növendékeknek a szép ünnepélyért. Adja az ég, hogy az ünnepelt még sokszor részesüljön hasonló alkalommal tanítványai részéről a tisztelet, szeretet és hála ily szép nyilvánulásában, a melyet méltán megérdemel.

— Iparos tanulók vizsgája. A helybeli községileg fentartott alsó fokú ipariskolák folyó tanévi közvizsgálatai e hó 1-én folytak le az elméleti tárgyakból. A rajztanítás még tartani fog június végéig. A tanulók létszáma 574 volt ebben a tanévben. A tanulók 1 előkészítő, 6 első, 3 második és 1 harmadik osztályba voltak beosztva. Kiss Sándor igazgató szakavatott és buzgó vezetése mellett 21-en végezték a tanítást az említett osztályokban. Az eredmény a vizsgálati elnökök jelentése szerint fokozatosan megnyugtató volt. A kedvező eredmény igazolására szolgál az a kö-

rülmény, hogy az intézet 86 tanuló között 115 frt 70 kr. értékű jutalmat osztott ki különféle taneszközökben. Az említett összeg a város, ipar- és kereskedelmi kamara, iparos egyesület és egyes ipartársulatok adományából gyűlt össze. A munkakiállítás, a melyet a kolozsvári iskola kezdeményezett, és a mely országszerte nagy pártolásnak örvend, az idén is igen szépen sikerült. E kiállításon, a mely Kolozsváron a harmadik volt, részt vett összesen 195 tanuló, kik közül 107-en részint dicséző-oklevelet, részint pénzjutalmat nyertek. Dicséző-oklevelet nyert 52; pénzjutalom gyanánt 94 frt. osztatott ki. A vizsgálat napjának az estvéjén szokás szerint közös vacsora volt, a melyen részt vettek mindazok, a kik az ipariskolákban tanítottak, a vizsgálati elnökök és egy pár iparos. A vacsorán, mely alatt nem hiányoztak természetesen az ügyes és szellemes pohárköszöntők, mindvégig a legjobb hangulat és a legnagyobb kedélyesség uralkodott.

— Hibaigazítás. Lapunk folyó évi 8-ik számának 59. lapja jobb oldali hasábján kéjük a következő hibák szives kiigazítását:

20 sor	31.500 helyett	18.900
21	> 39.375	> 23.625
33	> igen közel	> közlebb.

— Néh. Váradi Károly tanfelügyelő emlékének örökítésére adakoztak: (4 ik közlemény) Koós Ferencz Brassómezei tanfelügyelő ivén: Koós Ferencz 1 frt. Orbán Ferencz 50 kr. Smid Mariska 50 kr. Vizi Teréz 1 frt. Madarasiné 20 kr. Szász Károly 50 kr. Nagy Ferencz 20 kr. Kilyéni Endre 1 frt. Schuller János 20 kr. Végh Mátyás 50 kr. Deák Lajos Maros-torda megyei tanfelügyelő ivén: Deák Lajos 2 frt. Id. Csongvay Károly ny. törv. széki bíró 50 kr. Kelemen Albert unit. esp. 50 kr. Csongvay Lajos m. tiszti ügyész 50 kr. Filep Albert ny. kir. tanf. 50 kr. Marostorda megyei ált. tanító testület 2 frt. Lakatos Sámuel tantestületi elnök 50 kr. Szekeres Elek tant. pénzt. 50 kr. Koleszár Lajos b.-hunyadi isk. igazgató ivén: Kalotaszegi takarékpénztár (B.-hunyal) 5 frt. Gyarmathy Zsigmond gondnoks. elnök 2 frt. Telegdy Károly, Ignác Károly, Mátyás Ferencz, Balázs János, Veisz Izsák gondnoks. tagok 1—1 frt. Koleszár Lajos 2 frt. Ágh Ferencz ügyvéd 2 frt. Barcsay Domokos 2 frt. Ackermann Kornélia 50 kr. Bányai Árpád 1 forint. Bács György 50 kr. Mező Dániel 50 kr. Kovács Dániel 50 kr. Égeni Jólán 50 kr. Eszenyi Erzsi 1 frt. Fekete János 50 kr. Horváth Irma 50 kr. Vattay Róza 50 kr. Nagy Jólán 50 kr. Ravasz György 50 kr. Ventsy József 50 kr. Dr. Magos Károly 1 frt. Csorja Károly ig. tan. (Csucsá) 1 frt. Csorjáné sz. Haller Ágnes 1 frt. Losy Béla gondnoksági elnök 1 frt. Kovács Károly, Gámpé Márton, Polgári Jenő gondnoksági tagok 50—50 kr. Gothárd Zsigmond földbirtokos (Sztána) 3 frt. Márton János v. jegyző (B.-Hunyad) 50 kr. Boga Károly tanár (Bécs) 5 frt. Csoma Péter ref. kántor (B.-Hunyad) 50 kr. Juhász János rom. kath. kántor 50 kr. Gaal Sándor kidei tanító ivén: Gaal Sándor 2 frt. Gaal Sándorné 2 frt. Fülöp Mózes unit. lelkész 1 frt. Fülöp Mózesné 25 kr. Bíró Eufénia 20 kr. Özv. Bíró Sámuelné 20 kr. Csákány Janka 20 kr. Érsek Sámuel 30 kr. Özv. Miklós Farkasné 50 kr. A kidei állami iskola növendékei 1 frt 24 kr. Összesen 61 frt 99 kr. A begyűlt összeg eddig 140 frt 61 kr. Fogadják a nemes szívű adakozók a bizottság hálás köszönetét. — Kolozsvárt, 1887. május 9-én. Elek Gyula biz. pénztárnok.

TARTALOM: A közvizsgálati jutalmazásokról. S. — Varulami Bacon paedagogiai hatása. Zajzon Dénes. — A kolozsmegyei tanítótestület nevelésügyi bizottságának véleménye. Paal Ferencz, Klis Lajos. — Tárca Czirják Albert. — Egyesületi élet. — Szemle. — Iródalom. — Vegyesek.